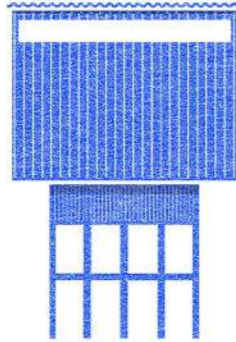




Konzulensek Falvai Balázs DLA Ónodi Bettina
Hegedűs Eszter Náldai Hanga
SPONTÁN KOMPOZÍCIÓK NYOMÁBAN



BEVEZETÉS

Építészként mindig is fontosnak tartottuk a környezetünk tudatos megfigyelését. A körülöttük lévő épített környezetből nehezen, vagy egyáltalán nem lehet kiszakadni, így a szakmánk, a hivatásunk a napjaink minden pillanatában körülvesz minket. A környezetünk tudatos megfigyelése gondolkodásra készítet. Elengedhetetlen ahhoz, hogy kiforrottabb építészek legyünk és akaratlanul is a tervezési folyamatunk nulladik lépésévé, az inspiráció, az előképek gyűjtésévé válik.

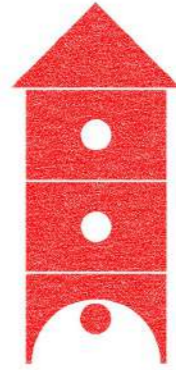
Maga a gyűjtés megmaradhat egy felszínes folyamatnak, csak megfigyelésnek, például egyszerű fotózásnak. De ha valójában értelmezni szeretnénk a körülöttünk lévő világot, el kell mélyedni a látottakban, meg kell találni azt, ami miatt felfigyeltünk erre.

Előképek tudatos gyűjtése során a választásunk legtöbbször olyan építészeti alkotásokra esik, amelyek tervezője ismert. Ezekben könnyen felfedezhető a mögöttes gondolat, az az építészeti érzékenység, ami megragad minket első pillantásra is. Elemzésünkön segítségünkre lehet műleírás, részletes tervek és nem csak abból kell kiindulnunk, hogy mi mit látunk, hanem azt is megismerhetjük, hogy a tervező mit gondolt.

Ennél bonyolultabb feladatot adnak nekünk azok az építmények, amikhez nem kapcsolható egy építész neve vagy munkássága. Olyan konstrukciók, amik egyik napról a másikra kinőttek valakinek a hátsó kertjében, vagy egy falszakasz, amit egy körzet lakosai átformáltak, létrehozva egy egyedi kompozíciót, vagy egy forgalmas utcasarkon egy épület, ami a város alakulása során megváltozott, és egy teljesen más képet mutat felénk. A dolgozatunk ezekkel a spontán alkotásokkal foglalkozik.

Különleges helyzetben vagyunk, mert egyszerre két ország spontán építészetével is foglalkozhatunk. A módszertanunk egyszerű, a mindennapi sétáinkon nyitott szemmel járunk, és ha egy érdekes kompozícióra felfigyelünk, azt lefotózzuk, majd többszörösen, egymás rajzaira reagálva grafikailag feldolgozzuk, miközben egymás látásmódját vizsgáljuk. Ezzel a módszerrel próbáljuk megfejteni, lecsupaszítani a képet, és így megtalálni azt a különleges elemet, mozdulatot, ami miatt ez először felhívta rá a figyelmünket. Így válaszolunk egymásnak, és a másik szemléletén keresztül láthatjuk egy olyan város részleteit, ahol nem vagyunk jelen.

Ezt a munkafolyamatot több művész és mozgalom is inspirálta, amit a dolgozatunkban a folyamatunkkal együtt fejtünk ki.



NAIV FESTÉSZET - NAIV ÉPÍTÉSZEZET

A 19. század végétől beszélhetünk naiv művészetről, ami az akadémikus tanultság nélküli alkotók művészeti tevékenységét jelenti. Természetesen úgynevezett naiv művészekkel korábban is találkozunk, például a népművészet faragásain, a vidéki templomok képein, szobrain, vásári dísz tárgyakon, vagyis szinte mindenütt, ahová a nagybetűs Művészet még nem tette be a lábát. Az alkotó nem foglalja el teljesen a társadalmi munkamegosztásban a művésznak kijáró helyet, hanem megőrzi eredeti foglalkozását is, és csupán szabad idejében folytat művészi tevékenységet. Kifejezésében spontán, gyermeki, nem ügyel különösebben az arányokra, egyszerű, és éppen ettől olyan bájos, őszinte. Az alkotó magát adja, ettől nem válik a kép

mesterkéltté. A 20. század modernjei voltak azok, akik mindezt igazi, nagy művészetnek látták, mert megéreztek benne az ember és műve közötti őszinte viszonyt. Ez volt az a sorsdöntő fordulat, amikortól már a valóban képzett művészek is naiv módon kezdtek el alkotni, vagyis immár nem a tanulatlan réteg próbálta utánozni a tanult művészeket, hanem fordítva.

Vajon az építészetben beszélhetünk ilyen jelenségről? A naiv művész definícióját átfogalmazva: az alkotó nem foglalja el a társadalmi munkamegosztásban a építésznak kijáró helyet, hanem megőrzi eredeti foglalkozását, és csupán szabad idejében folytat építő tevékenységet. Vajon ennek a tevékenységnek a miértje csupán a szükség? Vagy valamilyen belülről fakadó, személyes esztétikai motiváció is áll az építmények mögött? Az biztos, hogy itt is egyértelmű az alkotó és a műve közötti őszinte viszony. Elkezdik valaha inspirálni a képzett építészeket a naiv építők vagy már el is kezdték? A naiv építők és a művük között őszinte a kapcsolat - ez maga a kézműves esztétika, a kézművesség, a



01. Henri Rousseau - Tiger in a tropical storm (Surprised!), 1891



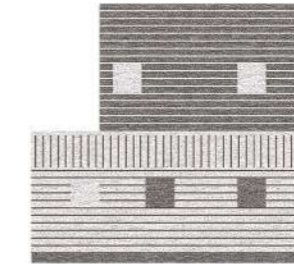
02. Henri Rousseau - Tropical forest with monkeys, 1910

képzés nélküli kraftolás adja az esztétikáját ezeknek a nagyon furcsa képződményeknek – ez nem csak divat, mert ez a gyermeki hozzáállás mindig jelen lesz.

A kortárs építészet gyakorlatban gyakran találkozunk naiv hozzáállással, tudatosan választott naivizmussal, ami egyfajta neonaiv építészeti irányzatnak tekinthető. Naiv építészetnek nem hívhatjuk, hiszen képzett alkotók művelik. A Fala Atelier építésziroda is szemléletmódját tekinti naivnak. Nem hajlandók minden szabályt betartani, nem félnek hibázni, sőt gyakran hibákból inspirálódnak a tervezési feladat során.



03. fala - House under a big roof, 2019



AKIK INSPIRÁLTAK

Janice Caswell amerikai művész, akinek a “Constructions” című sorozatát vizsgáltuk a saját munkánk közben. Az alkotói folyamata első lépése a felfedezés, ami során a városban járva apró, furcsa részleteket, akár nem összeillő térköveket, akár összezsapva befoltozott tetőket, vagy építési területek szélén szemétből összeálló kompozíciókat vesz észre. Ezeket, valamint további fényjátékokat, formákat és színeket fotóz, amik inspirációként szolgálnak az alkotói folyamata során. Munkája során főleg kartonból, és különböző projektekből visszamaradó hulladékokból intuitív módon ragaszt össze maketteket és reliefeket, amiknek a kiszámíthatatlansága adja a varázsukat. Az a figyelem, amivel összegyűjti ezeket az információkat fontos szempontja volt a mi

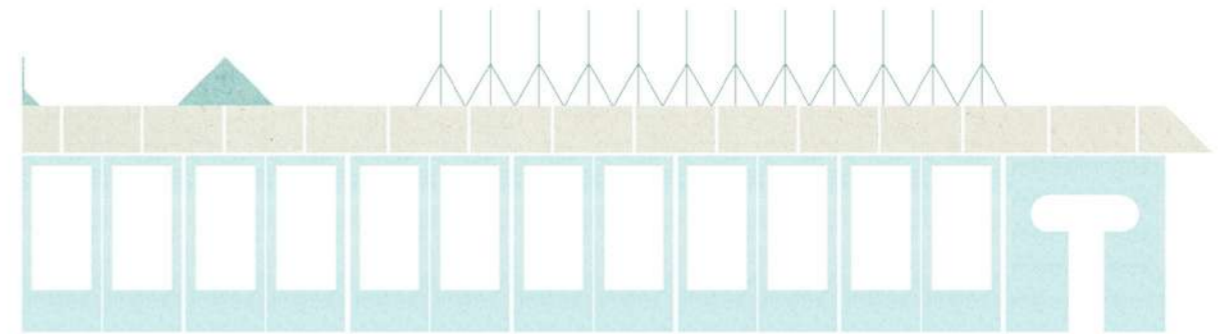
munkánknak is. Nem tudatosan indul ezekre a felfedező sétákra, hanem ez egy állandó jelenség, ami beleépült a mindennapi életébe.



04. Janice Caswell - Constructions, 2017-

Max Otto Zitzelsberger, német építész és tanár munkájában az építészeti grafikáiból inspirálódtunk. Ugyanakkor hozzánk hasonlóan a "mindennapi" - bármit is jelentsen ez - történéseket ő

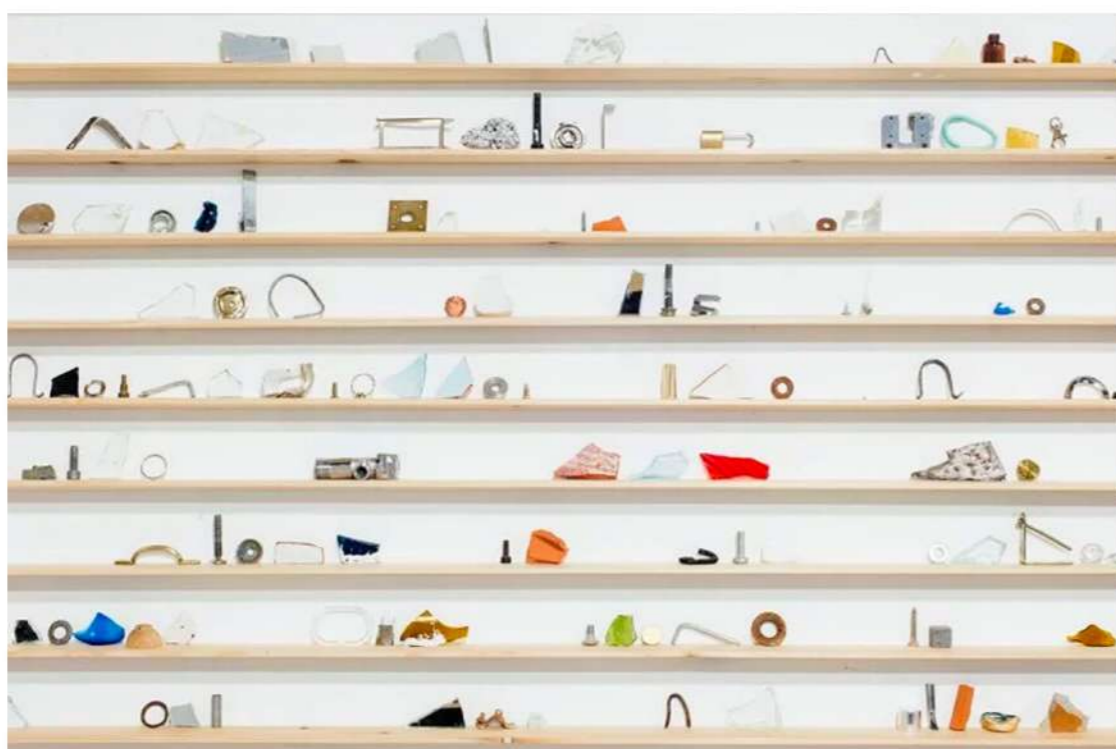
is inspirációként használja. A banalitás izgatja, az olyan dolgok, amik első pillantásra nem is tűnnek méltónak a vizsgálatra. Közelebbről szemlélve viszont ezek az építészeti történések kimeríthetetlen ihlet forrásként szolgálhatnak: furcsa házak, különös helyzetek, szokatlan körülmények, meglepő anyagok, bizarr formák. Mindezt építészek által tervezett épületekben ritkán találjuk meg. Nyitott szemmel járva viszont befogadhatjuk magunkba a környezetünk olyan mozdulatait is, amikre nem is számítanánk.



05. Max Otto Zitzelsberger - Ein Stadel für Fahrenzhausen, 2019

Julia Llerena Madridban dolgozó művész, akinek többek között "Home, a Global matter" és "Los lugares de un ardid" műveivel foglalkoztunk. Az ő munkája hasonlóan kezdődik Caswelléhez és Zitzelsbergeréhez, de vizuális információk helyett eldobott hulladékokat és törmeléket gyűjt. Ezután kezdődik a laboratóriumi munkája, ami során megvizsgálja és kategorizálja a talált tárgyait. A kategóriák alapján tengelyek mentén rendezi ezeket a tárgyakat, amik új kapcsolatokat mutatnak meg, és térben contextualizálja

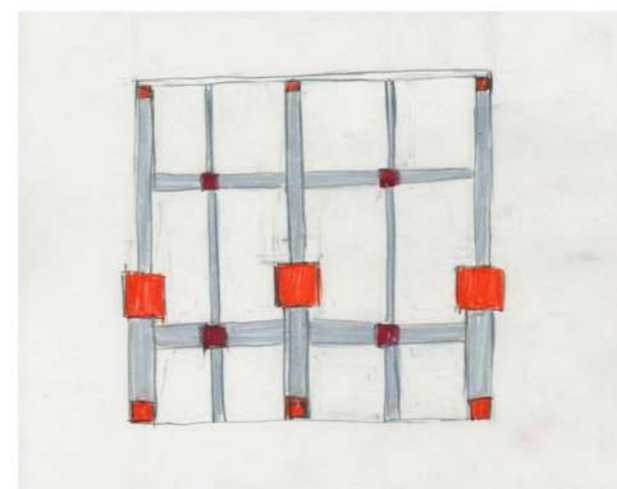
őket. Ezzel a gyakorlatsorozattal fedezi fel a teret. Valamint így kutatja beszédet, mint a tudás és gondolat formáját, hiszen a nyelven és dolgok elnevezésén keresztül ismerjük és értjük meg a körülöttünk lévő világot. Az általunk gyűjtött és feldolgozott anyagok értelmezésében nagyon sokat segített az elnevezésük, a tárgyakhoz kötött kapcsolása. Ezzel fedeztük fel a kompozíciók legfontosabb elemét, és ezzel tudjuk ezt a legérthetőbben bemutatni.



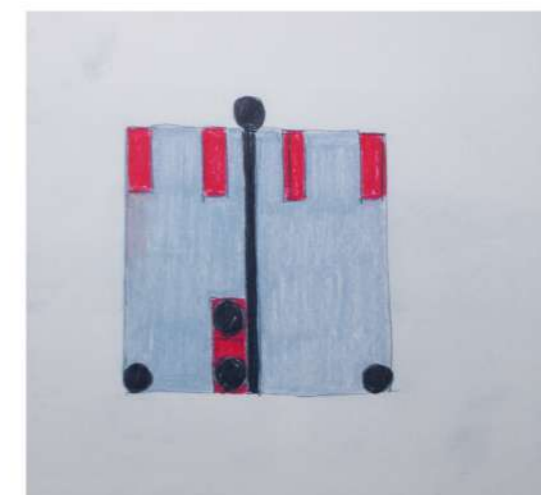
06. Julia Llerena - Home, a Global Matter, 2018

Peter Märkli munkásságából a "gondolkodó rajzai" voltak a dolgozatunkhoz szorosan köthetőek. A svájci építész fiatal korában Hans Josephsonh szobrász műtermében töltött sok időt és az itt tanult alkotói munkának és tudásnak hála kezdett ilyen

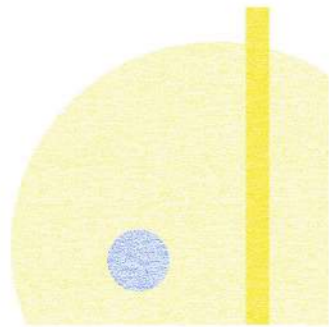
rajzokat készíteni. Ezek ideákban, a házak alapvető, lényegi kérdéseiben gondolkodnak, nem pedig konkrét elemekben, anyagokban. A kontrasztos színekről még nem tudjuk eldönteni, hogy mit jelölnek, csak azt, hogy eltérő viselkedésű dolgokat. Azt pedzegetik, hogy létezik-e építészeti gondolkodás tervezés nélkül. Ezek az elemi, lényegi keresések azok a folyamatok, amiket mi is végzünk, de mi létező építmények lecsupaszításával jutunk el idáig.



07. Peter Märkli - Gondolkodó Rajz, 1992



08. Peter Märkli - Gondolkodó Rajz, 1992



SPONTÁN KOMPOZÍCIÓK NYOMÁBAN

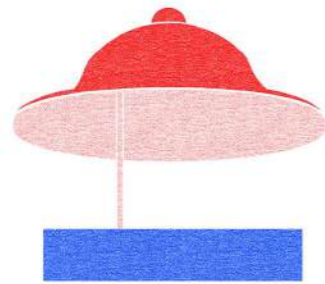
Kísérletünk célja, hogy a két régióban megtalálható spontán konstrukciókat gyűjtsünk, figyeljük és megfejtsük. A mindennapi sétáinkon tudatosan keressük az valóban naiv építményeket, és ezek megfigyelése során felmerülnek bennünk olyan kérdések, mint: Hogyan kerültek ide az építmények? Ki csinálta és miért? Pusztán a szükség szüleménye egy-egy sufni vagy valamilyen belső esztétikai vágy is megjelenik? Tudatos-e az anyagválasztás, vagy ez volt számukra elérhető? De ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása nem a feladatunk, ehelyett vizsgáljuk a megérthető dolgokat, az anyagot, a kompozíciót és a mottót. A gyűjtés célja a helyi hétköznapi kézműves esztétika megfejtése, a

talált épületek, helyzetek kifacsarása, lecsupasztása, egész addig, amíg csak az esszencia marad, pőrén, pucéran.

Ennek a megfejtésének az eszköze a talált elemek grafikus feldolgozása, "levelezés", avagy rajzok és dokumentálás cseréje. Egymás rajzaira újabb rajzokat készítve, több olvasaton át próbálunk eljutni a lényeg megtalálásáig. Van amikor több válasz, változat is kiforr, és itt kezdődik igazán a játék. Mi történik, ha az eddigi épületeknek, kompozícióknak az esszenciáját megtartva kísérletezni kezdünk velük? Ezzel a kérdéssel kezdtünk neki a kísérletnek, ami során tizenkettő spontán tárggyal és kompozícióval dolgoztunk.

A hosszú folyamat végére egyre könnyebben ismertük fel egy-egy kompozíciónak a legfontosabb elemét, és egy egységesített grafikával egy különleges családot tudtunk létrehozni belőlük. A feldolgozás és a kutatás után a következő konklúzióra jutottunk:

A 20. században megjelent folyamat, ami során tanult művészek oly módon kezdtek festeni, mint a korábbi valódi naiv festők, most, a 21. században az építészet területén következik be, mint új trend. Ennek ellenére személyes megfejtésünk szerint ezt az őszinte kapcsolatot, ami a naiv építészek és a spontán kompozíciók között van nem lehet utánozni. A furcsán, az egyetemes szabályok figyelmen kívül hagyásával összetákolt építmények egyedi szépségét nem lehet mesterséges módon, tervezve előállítani. A megfigyelt képzettség nélküli kraftolásban a grafikus feldolgozásunk segítségével tudtuk értelmezni azt az építészeti szépséget, ami miatt először felfigyeltünk ezekre a tárgyakra. Véleményünk szerint ez maga a kézműves esztétika.



FORRÁSOK

Falvai Balázs, Maradék formák - Az előképek használata a tervezésben (2013)

Giorgio Azzariti, Peter Märkli - In Search Of A Language (Barcelona, 2020)

Bernard Rudofsky, Architecture without architects (New York: Doubleday and Company, Inc. 1964.)

Naiv Művészet (2023. 02. 1.) - mng.hu/naiv-muveszet/

Varga Zsuzsa, Naiv Művészet - arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-l-exikon-71DCC/n-734DB/naiv-muveszet-73517/

Szederkényi Lukács, Érző formák – A La Congiunta Múzeum (2023. 08. 16.) - epiteszforum.hu/erzo-formak--a-la-congiunta-muzeum

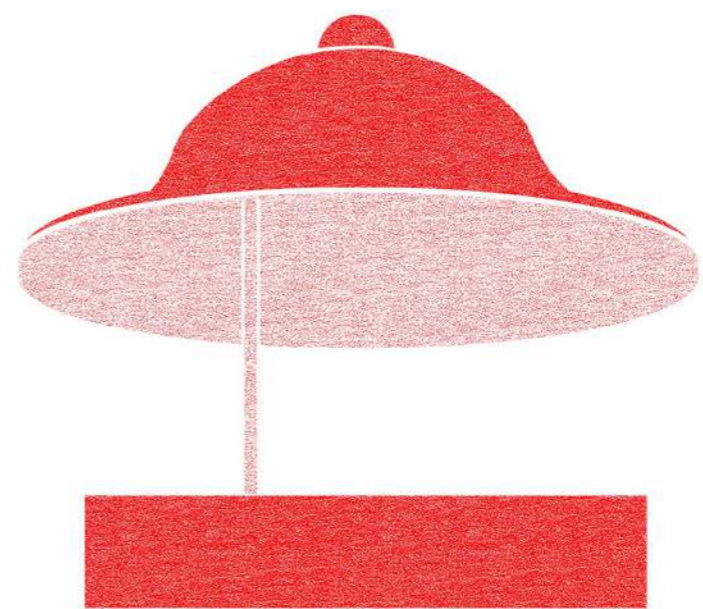
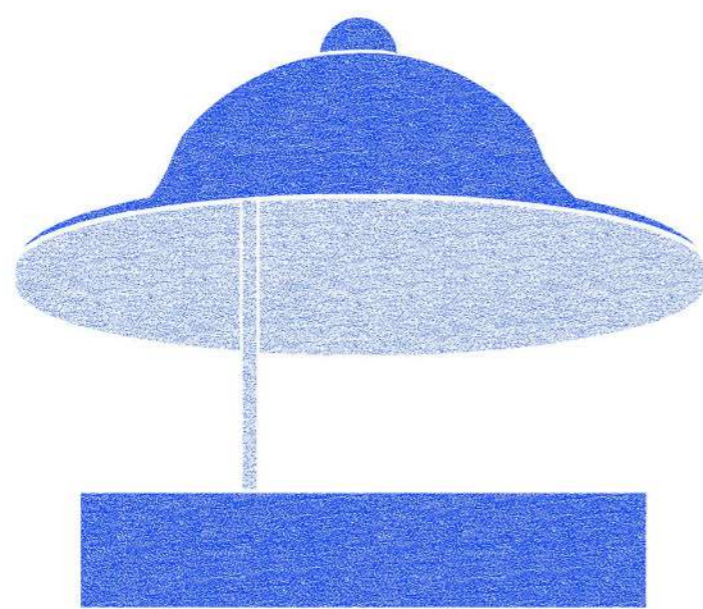
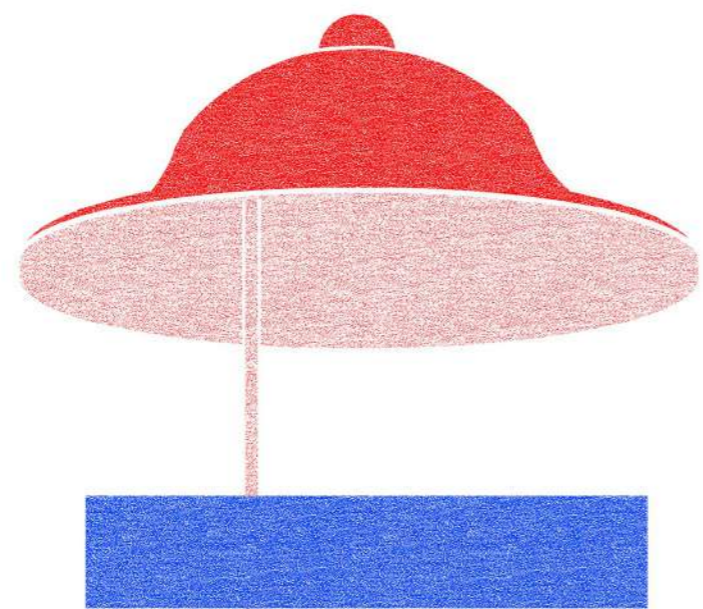
Julia Llerena, Home, a Global Matter - <http://www.juliallerena.com>

Janice Caswell, Constructions - janicecaswell.com

Max Otto Zitzelsberger, Max Otto Zitzelsberger (2021) - kontextur.info/project/mozitzelsberger

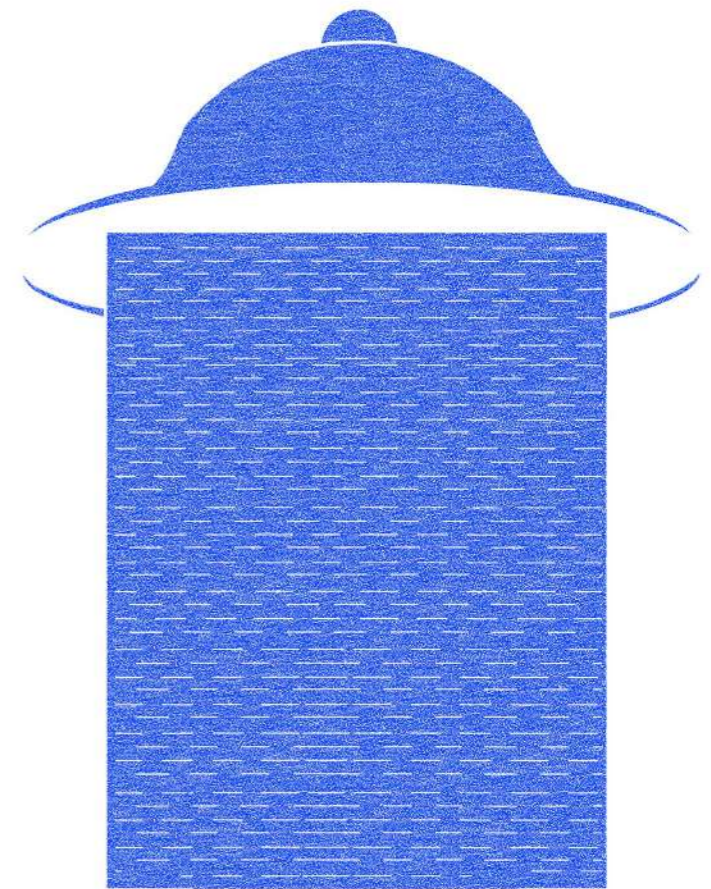
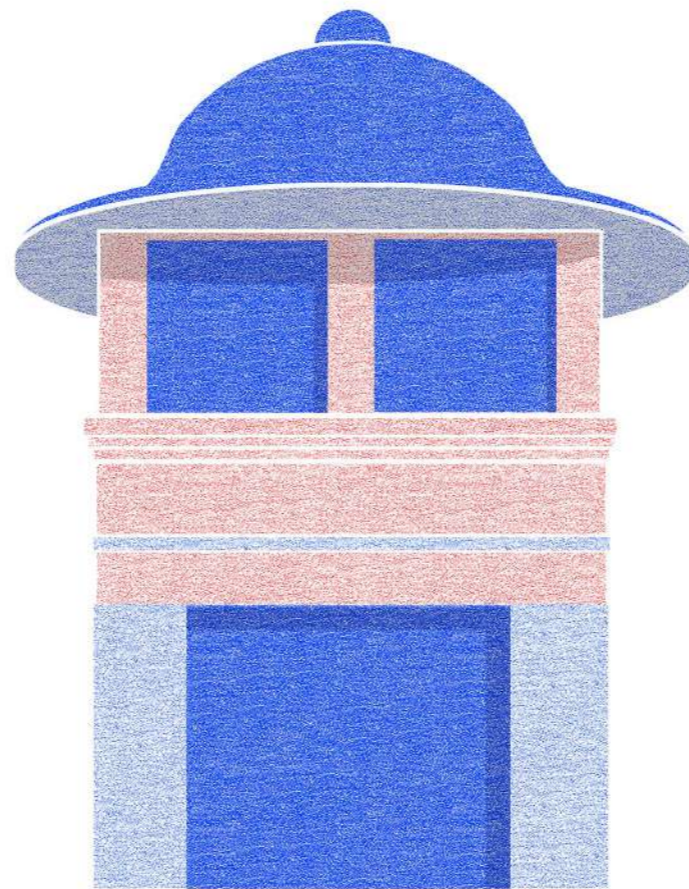


Egyensúly: Úgy tűnik, hogy egyetlen egy deszka, ami ráadásul még meg is van égve, képes megtartani egy egészen nagy bádog tetőt. Ha kivennék a deszkát vajon összedőlne?



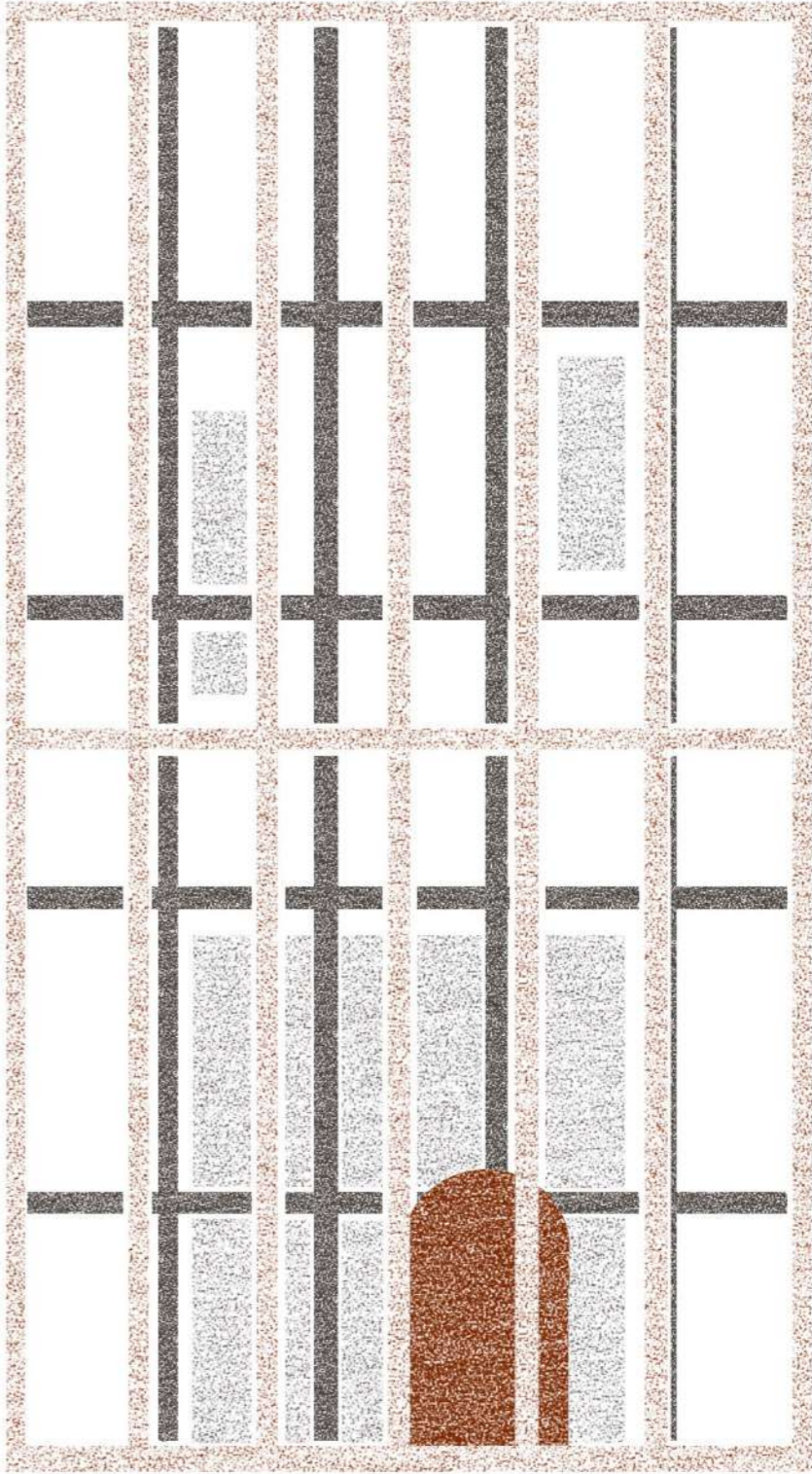
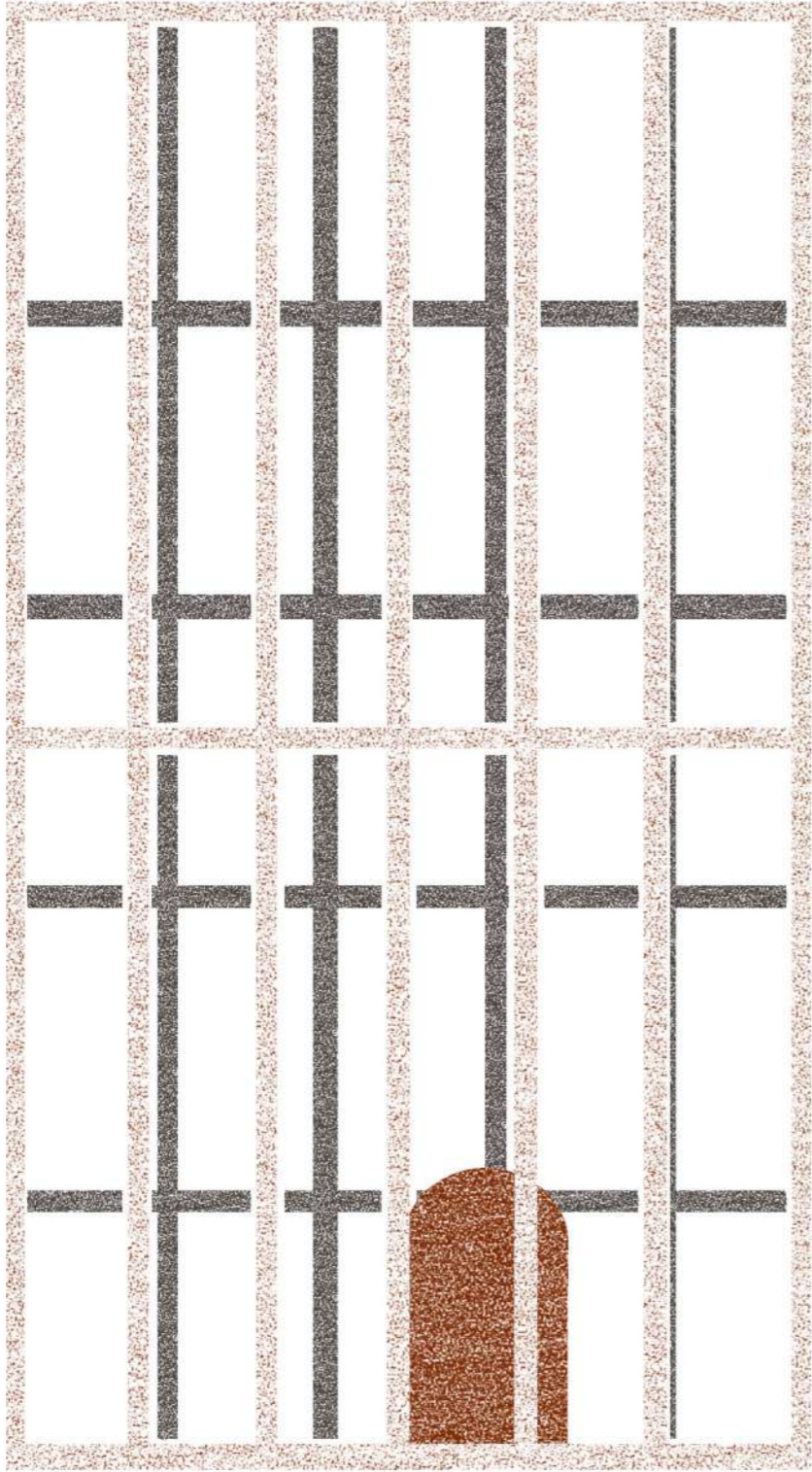


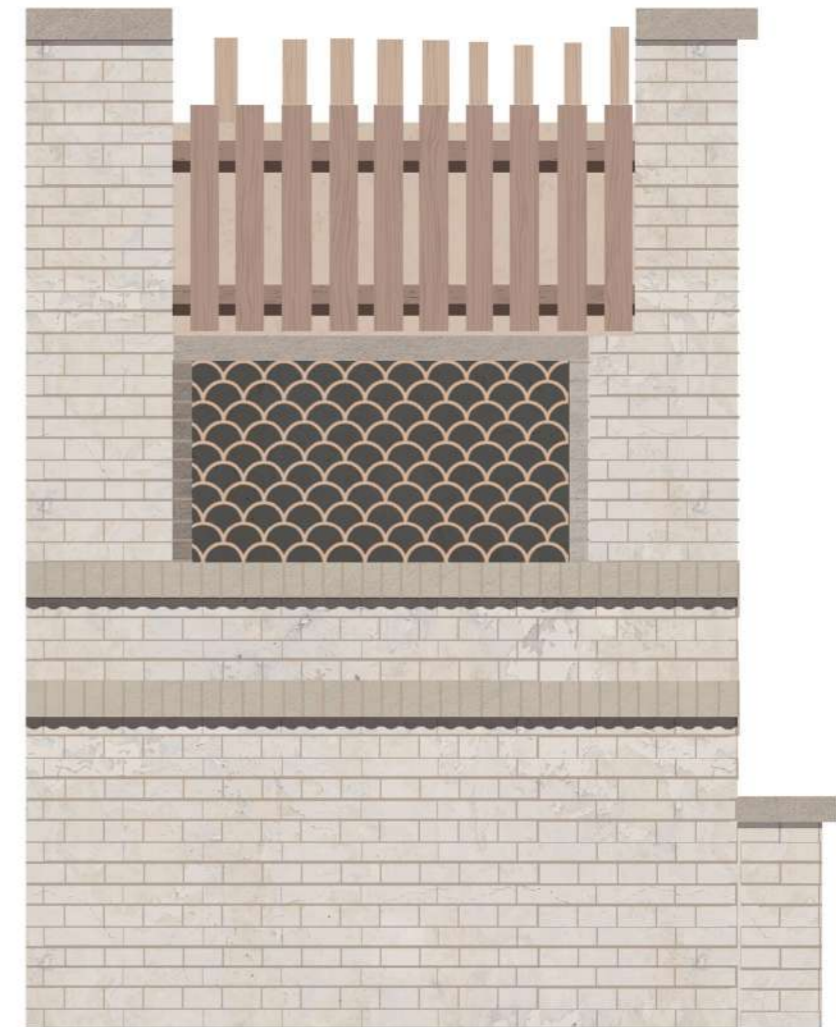
Bástya: Ezt a bádogtetőt viszont egy masszív bástya tetejére biggyesztették rá. Ez nem fog összedőlni.



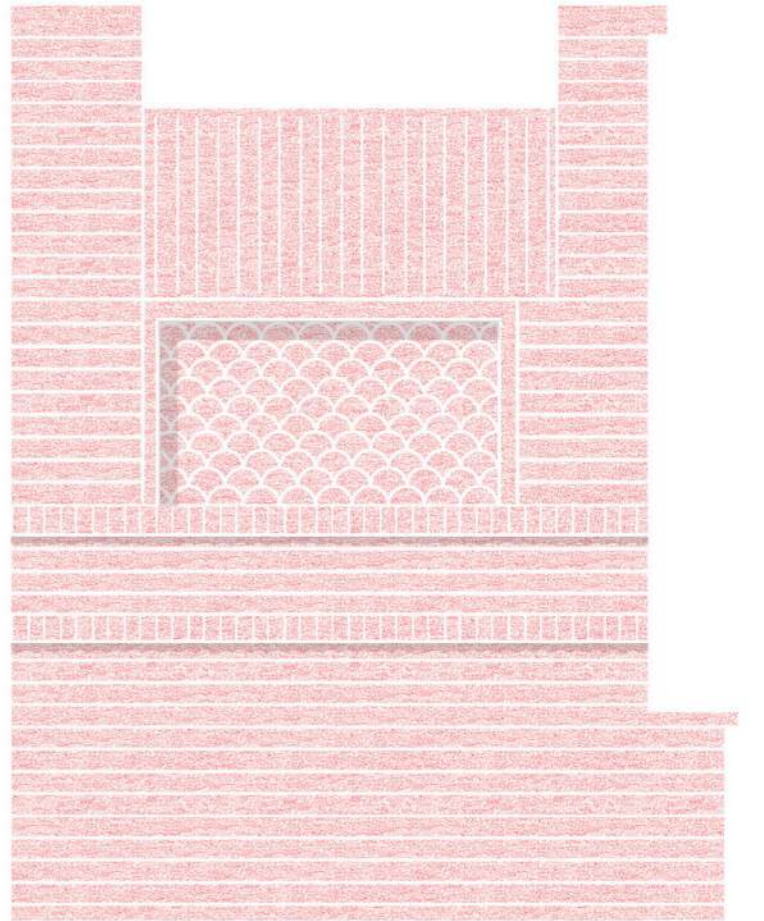
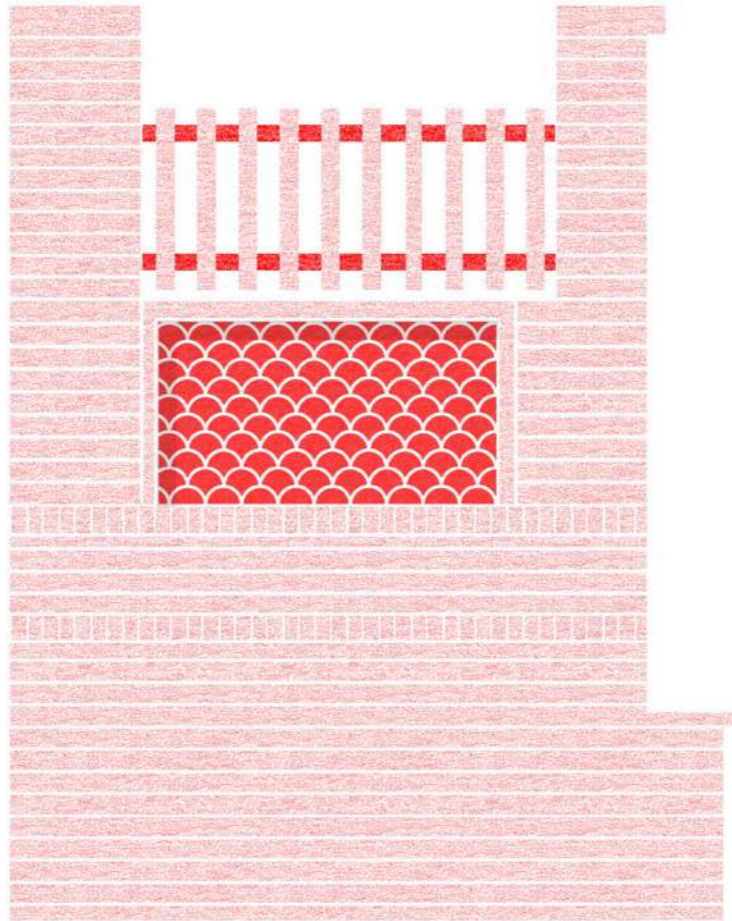
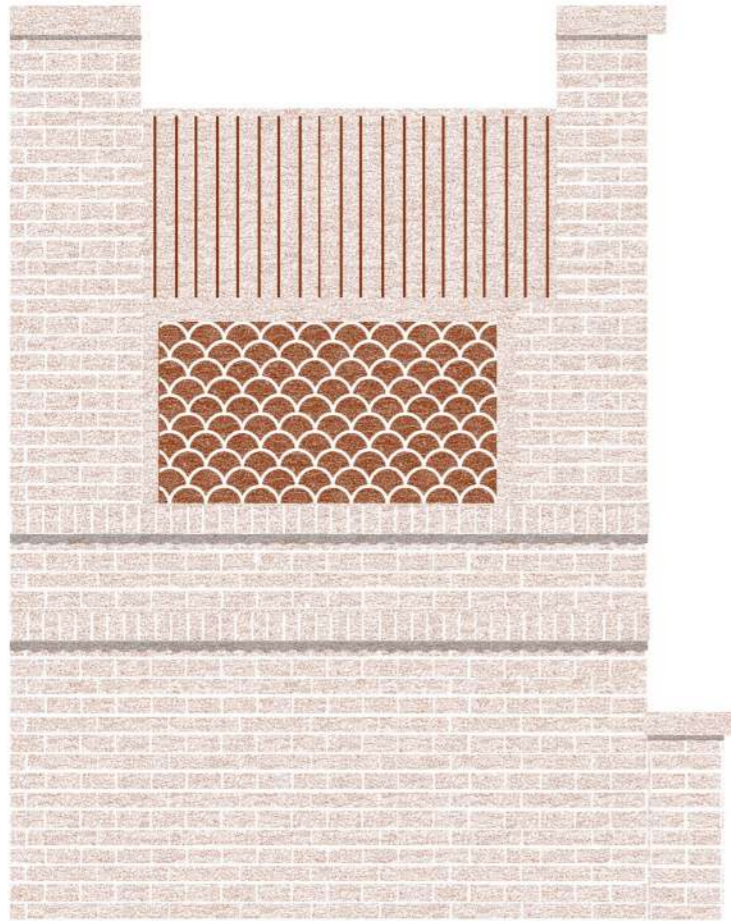


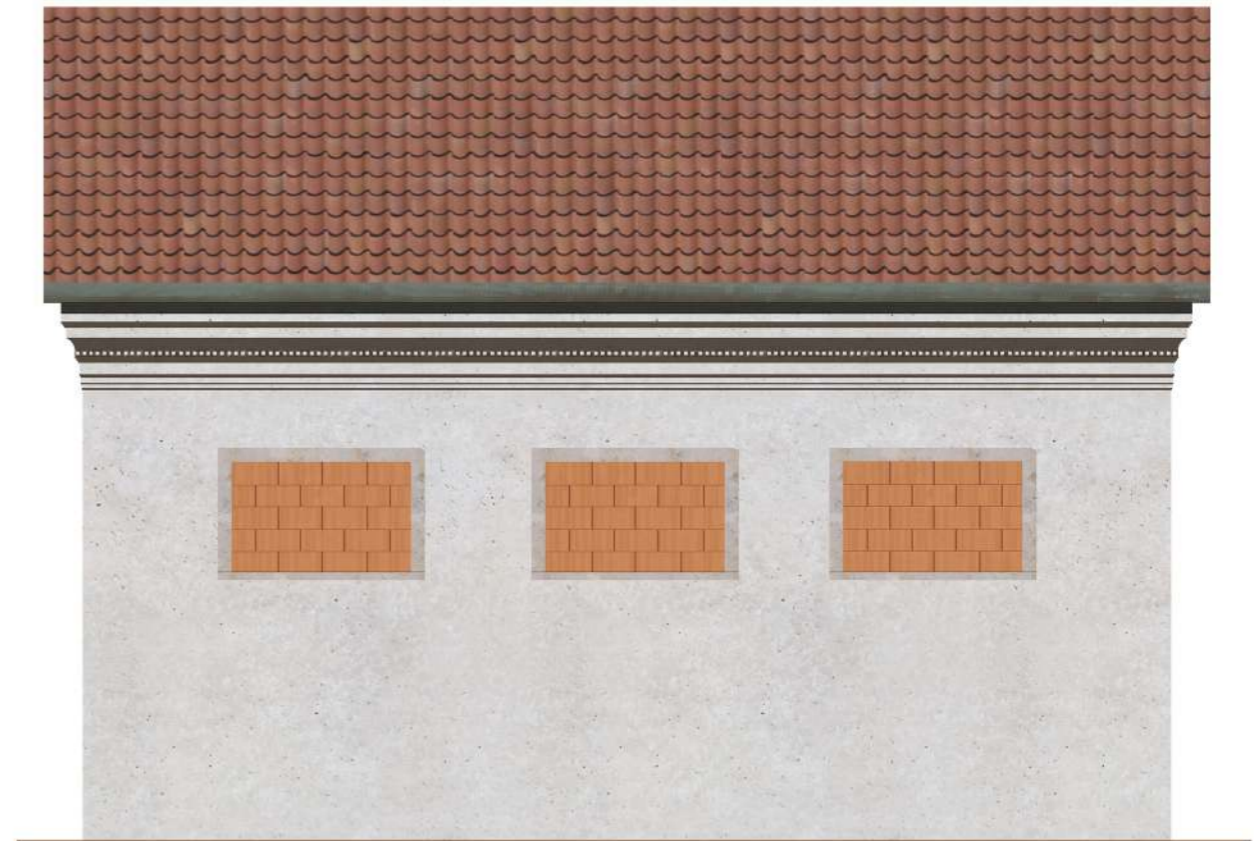
Rétegek: Ezen az ablakon, ha bárki be akarna mászni rengeteg rétegen kéne átjutnia. Vajon mi lehet mögöttük?



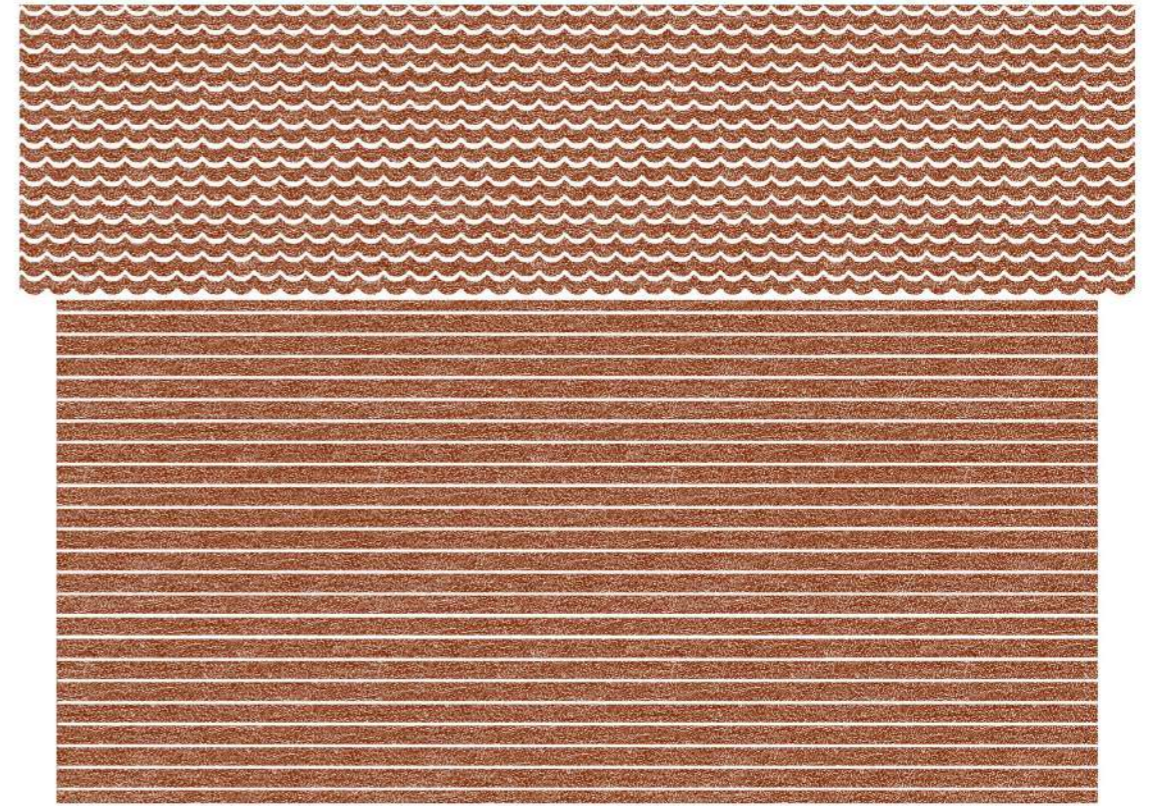
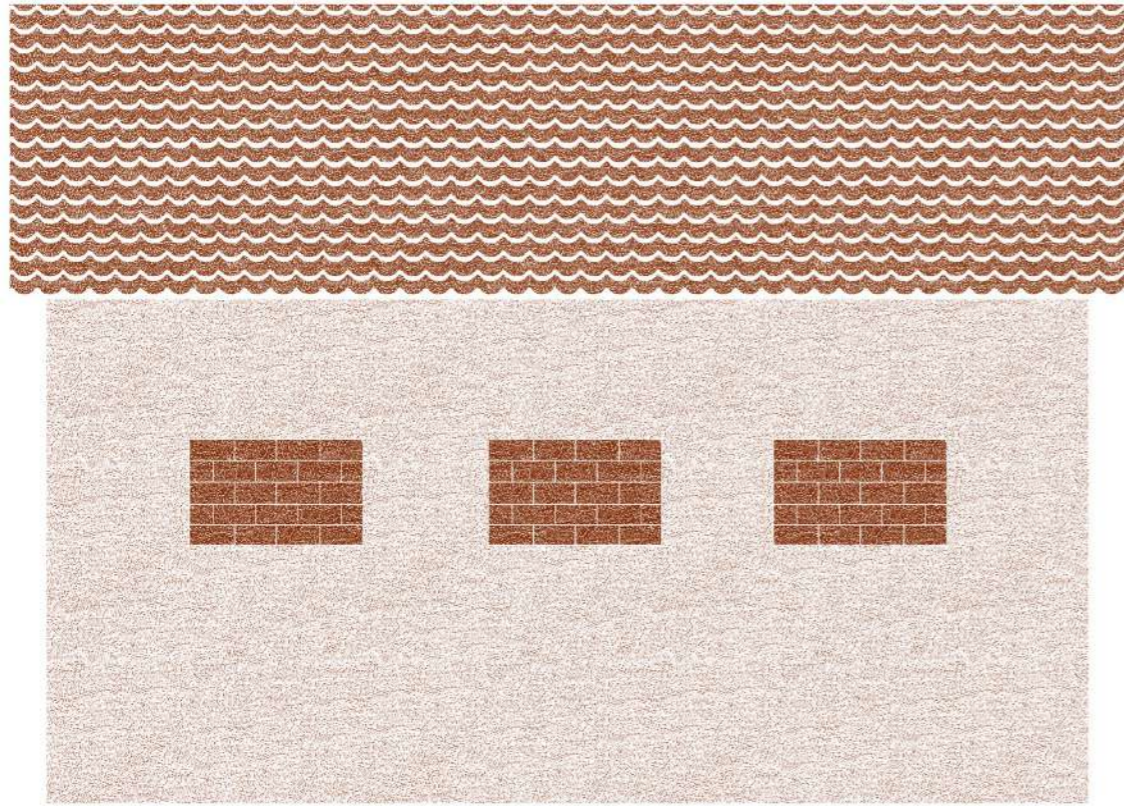


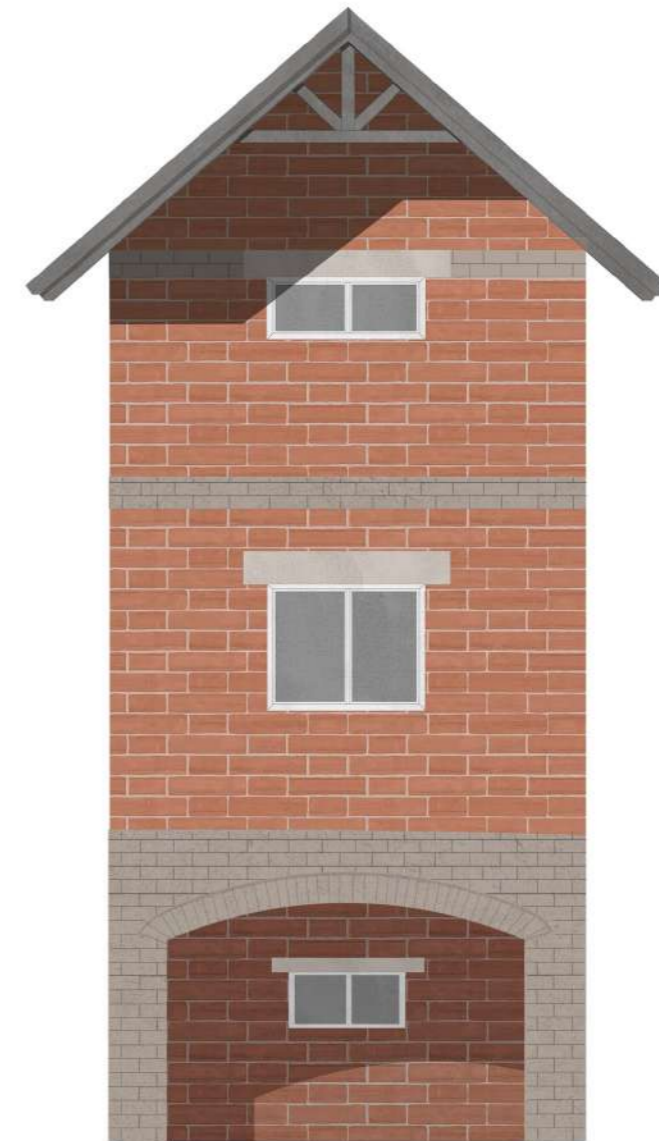
Kollázs: Ha magas kerítést kell építenünk sok anyagra van szükségünk. Miért ne lehetne ez nem csak sok, de sokféle is?



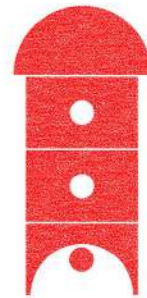
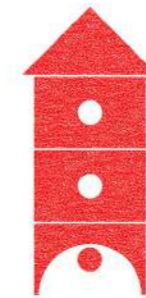
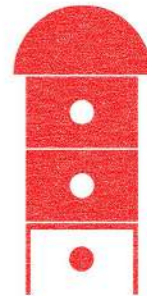
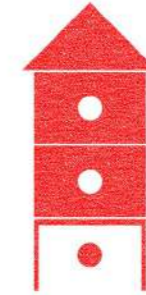
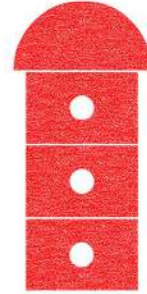
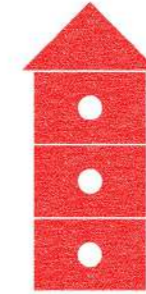
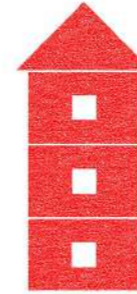
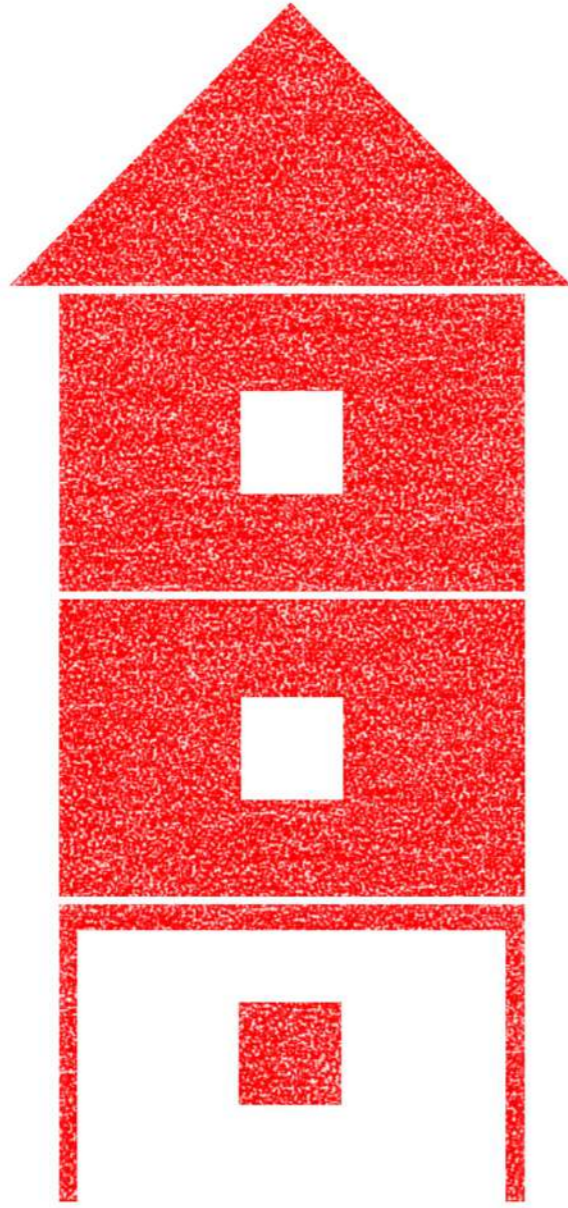


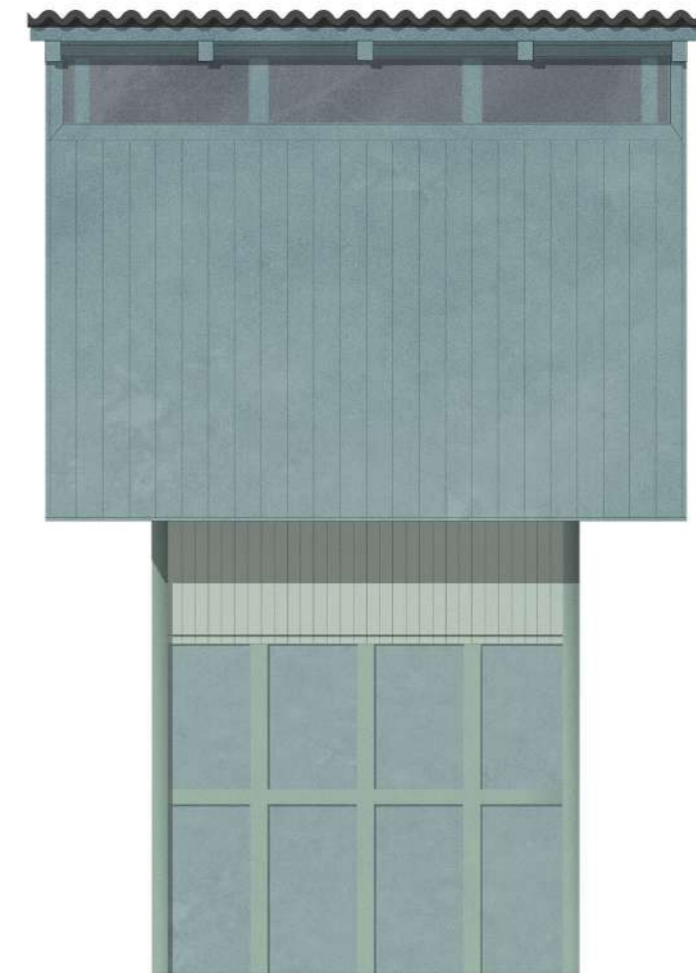
Zárt: Ennek a háznak se ablaka, se nyílása.



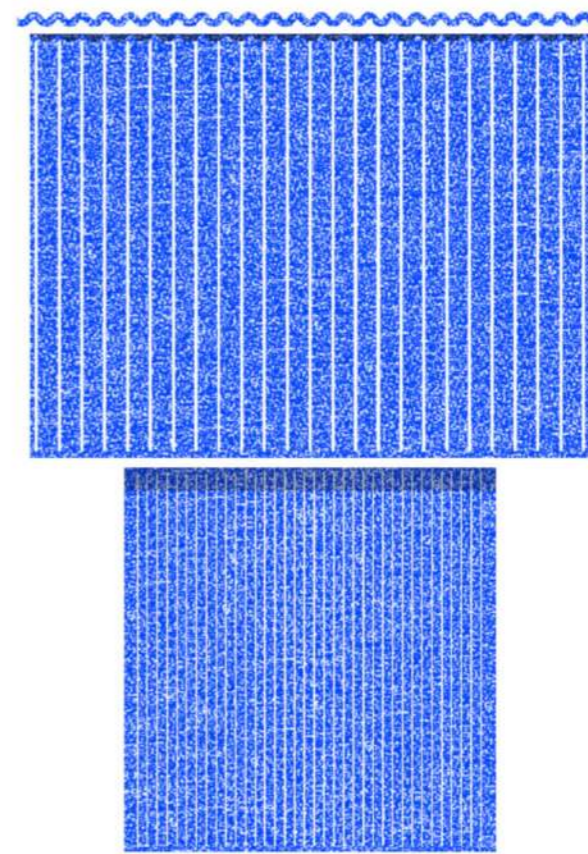
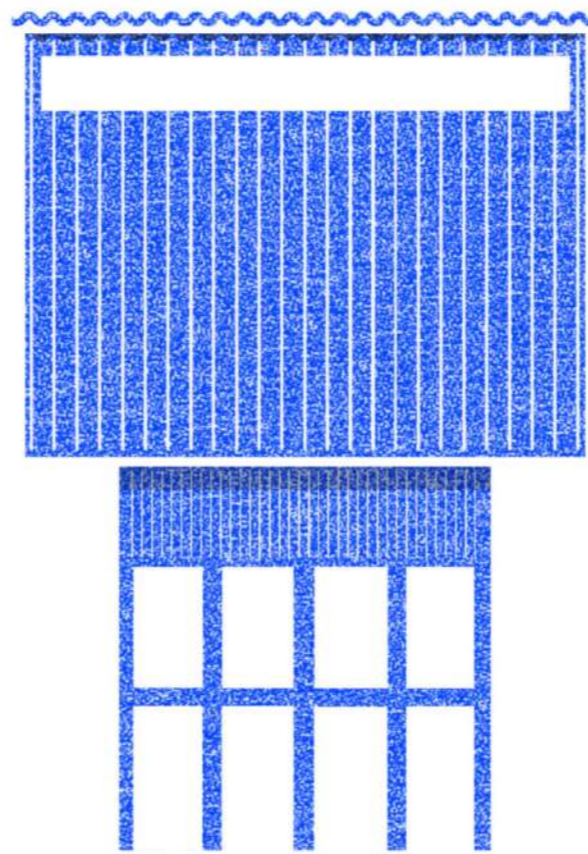
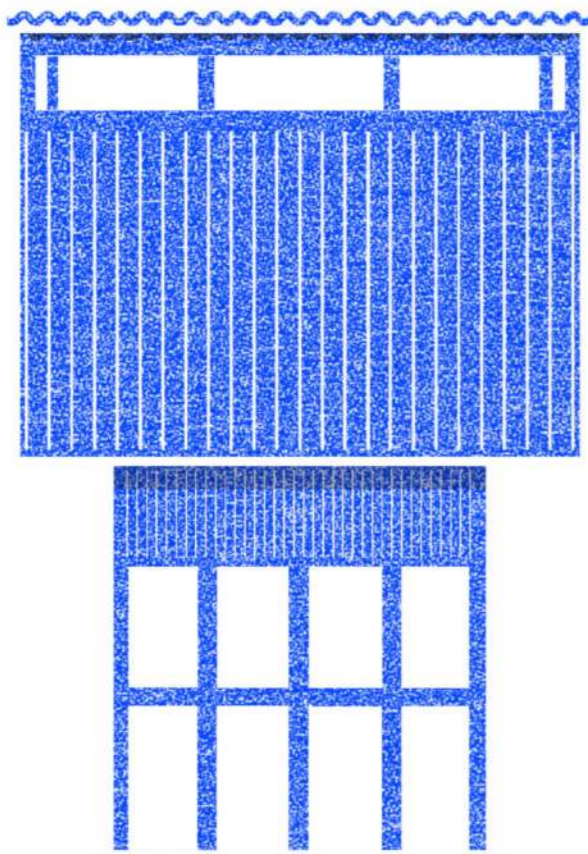


Ceruza: Ha egy ceruzával rajzolunk eltompul, lekeredkedik a hegye. Lehet még a festék is lekopik róla és a radírt is elhasználjuk a végéről.



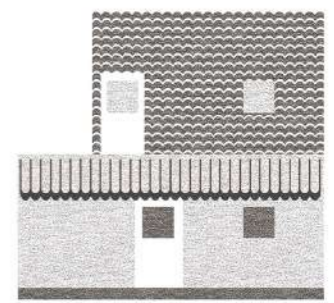
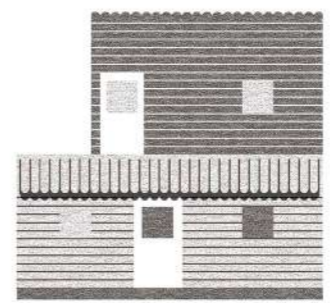
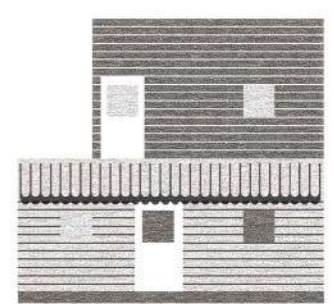
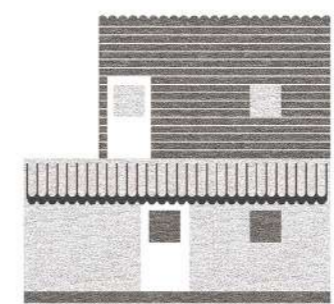
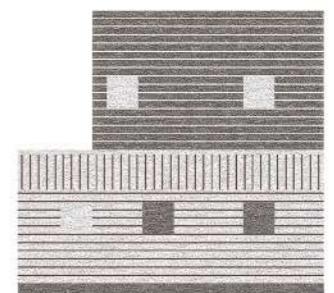
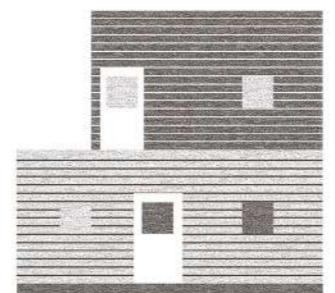
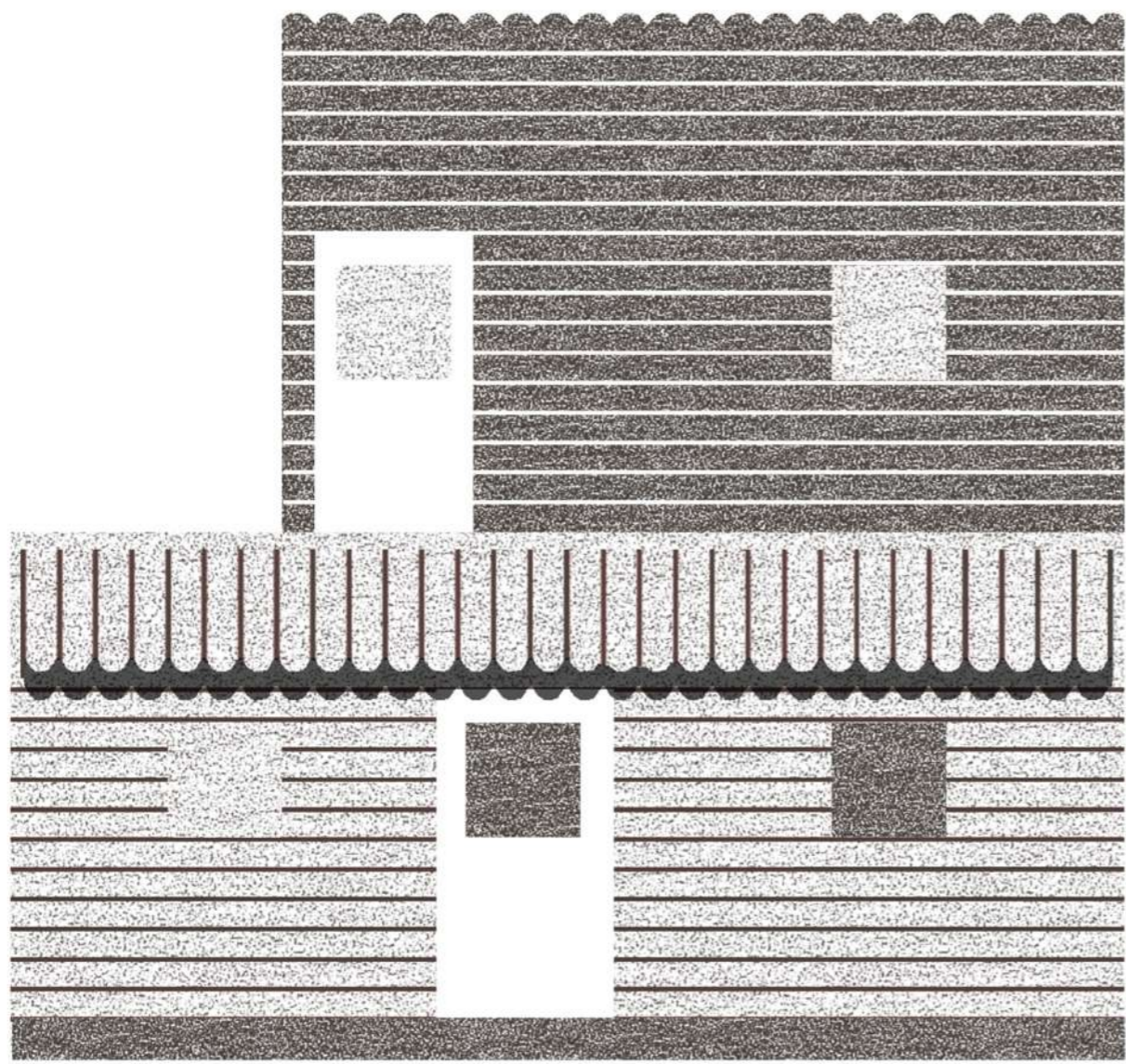


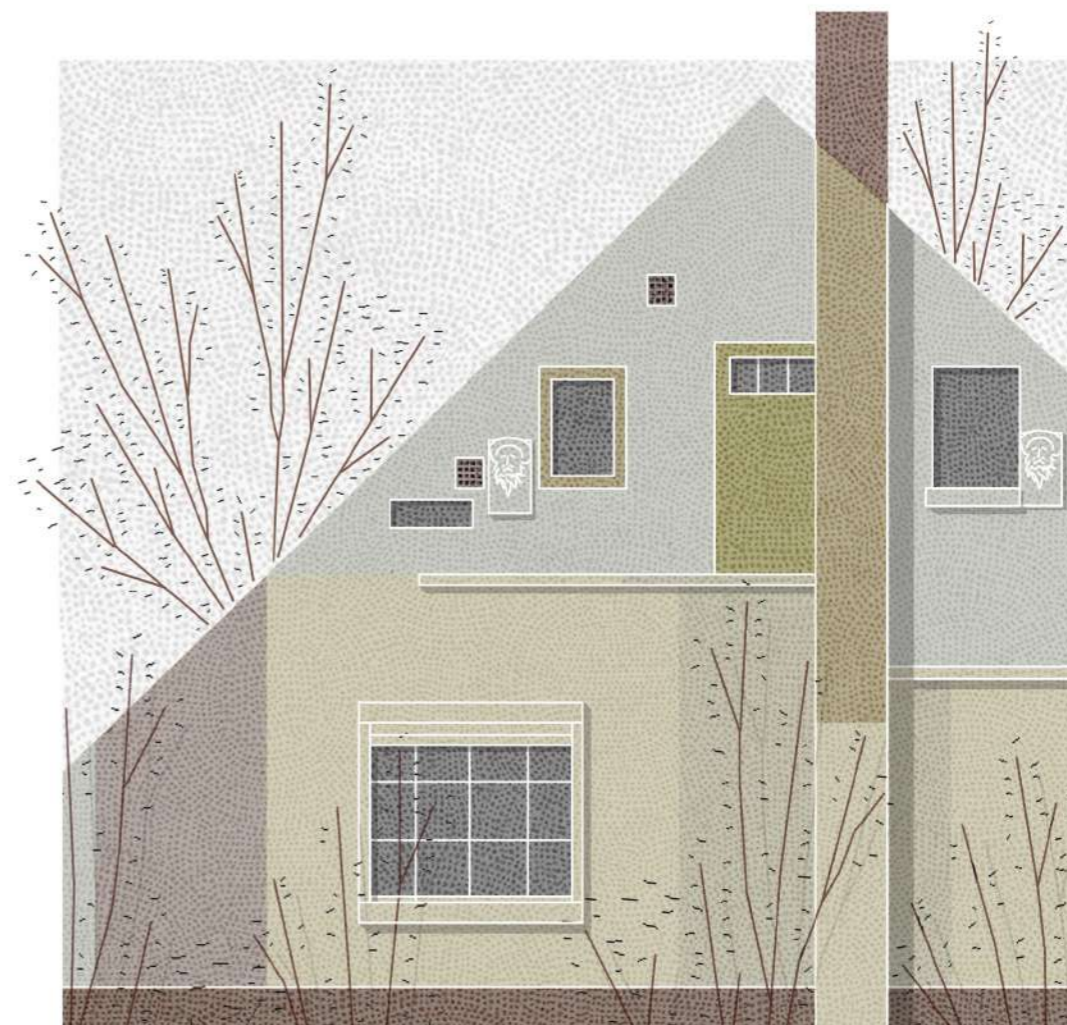
Totem: Magányosan álló, monumentálisnak tűnő, de barátságos
sufni.



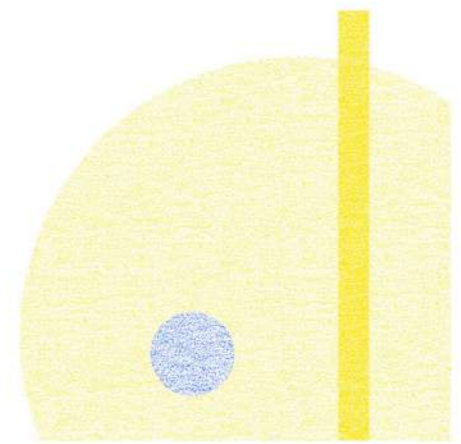
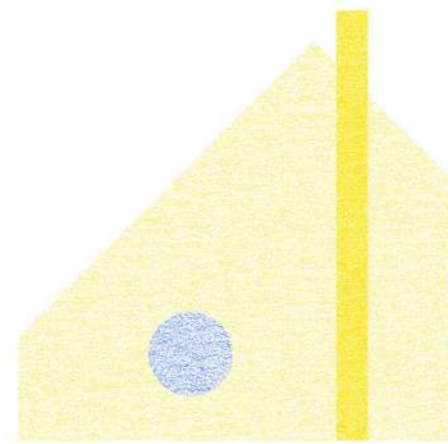
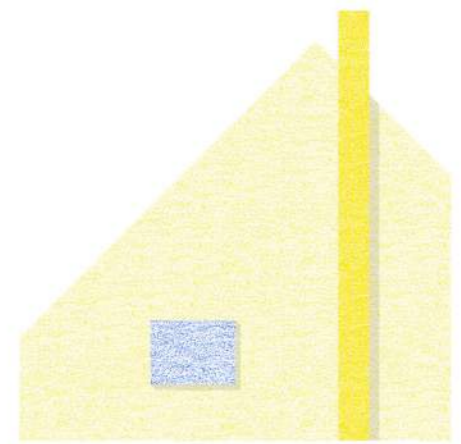
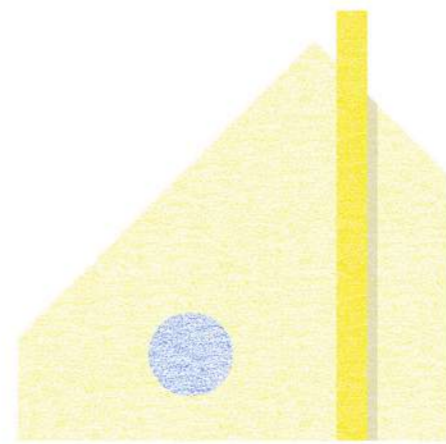
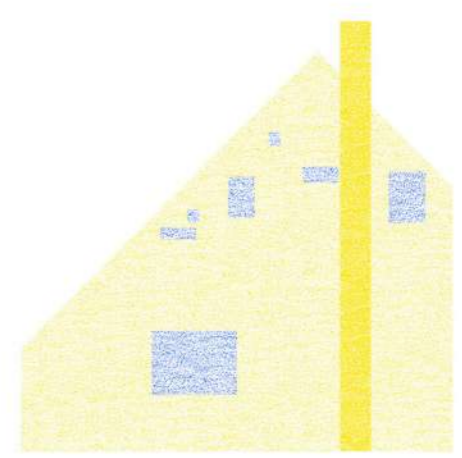
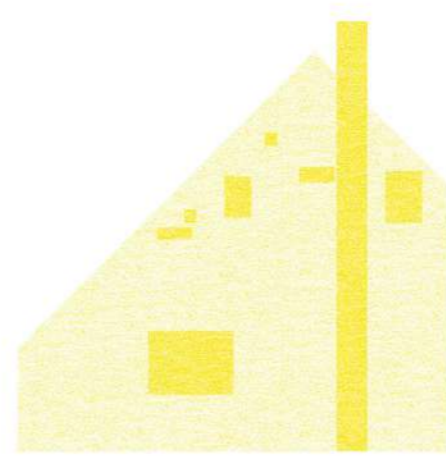
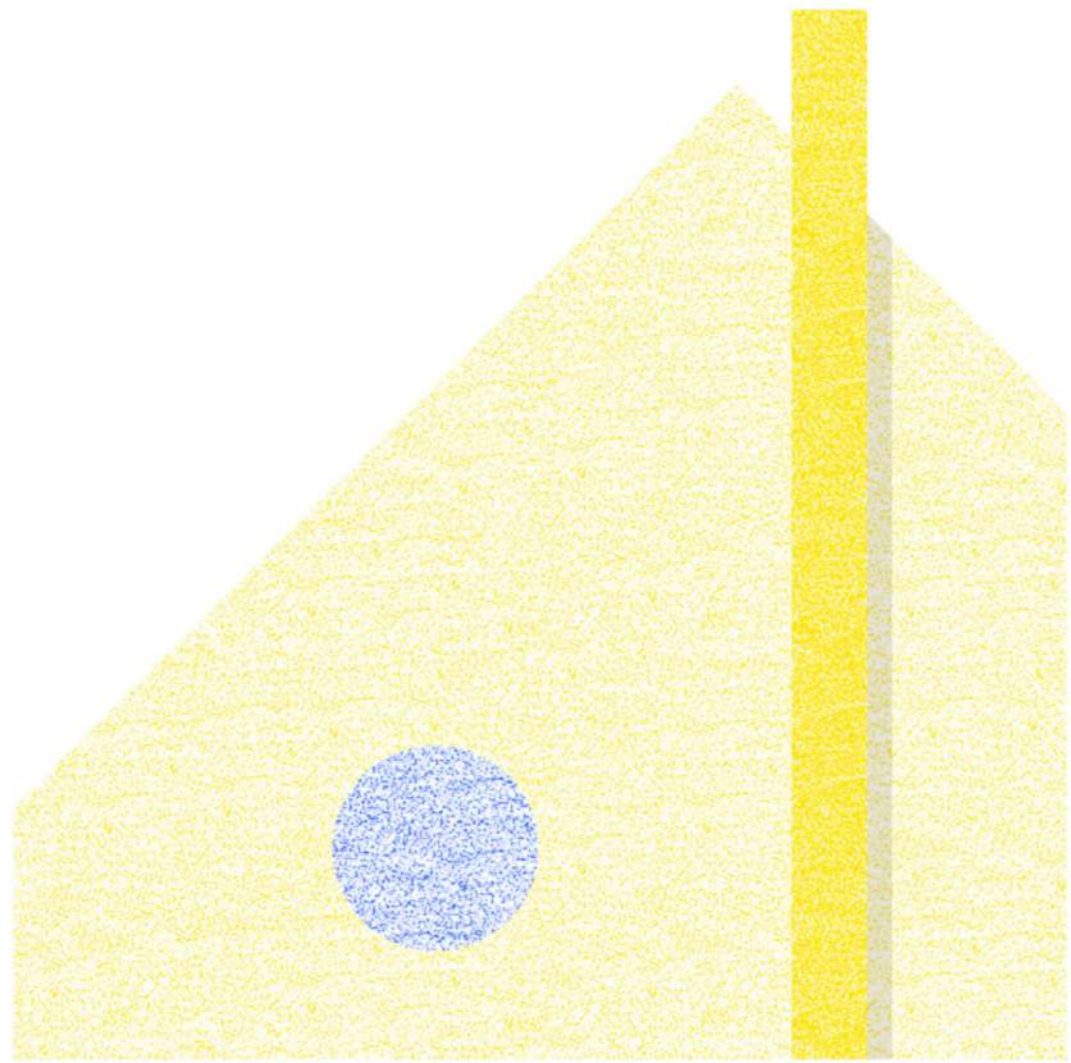


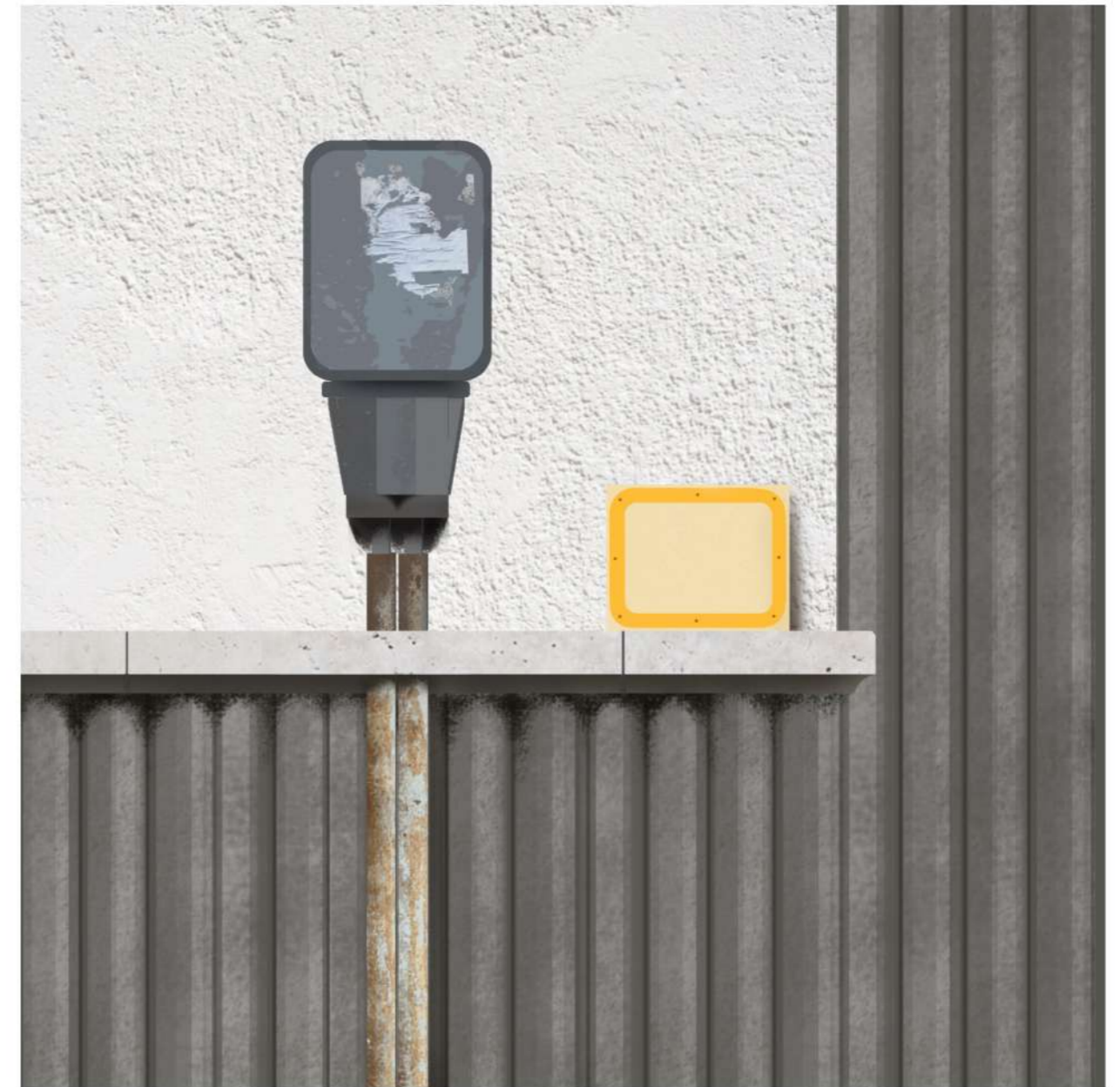
Csíkos: Egyszerre hullám és sáv, nézőpont kérdése.



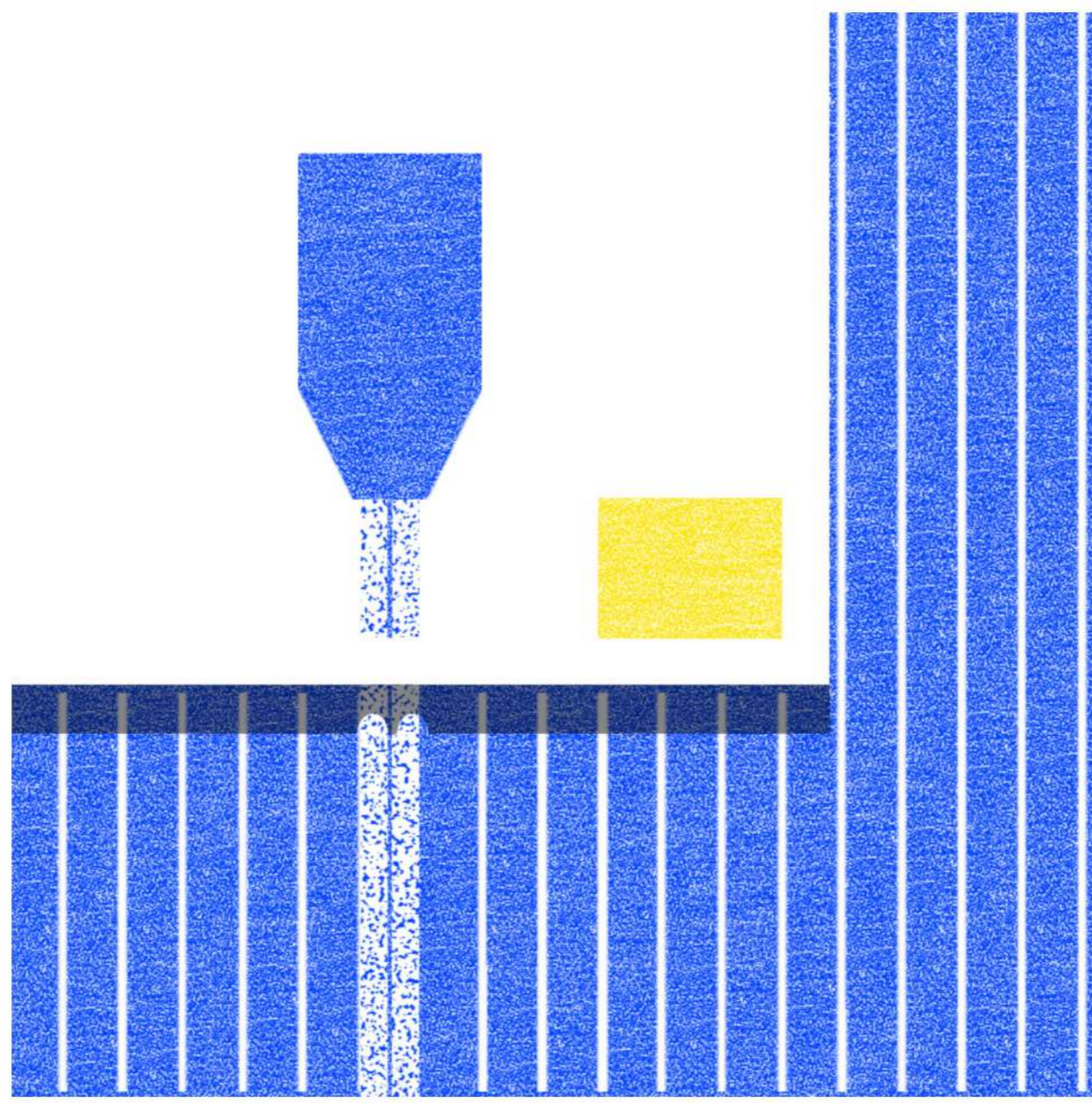


Relief: Háromszög, vonal és apró négyzögek kompozíciója.



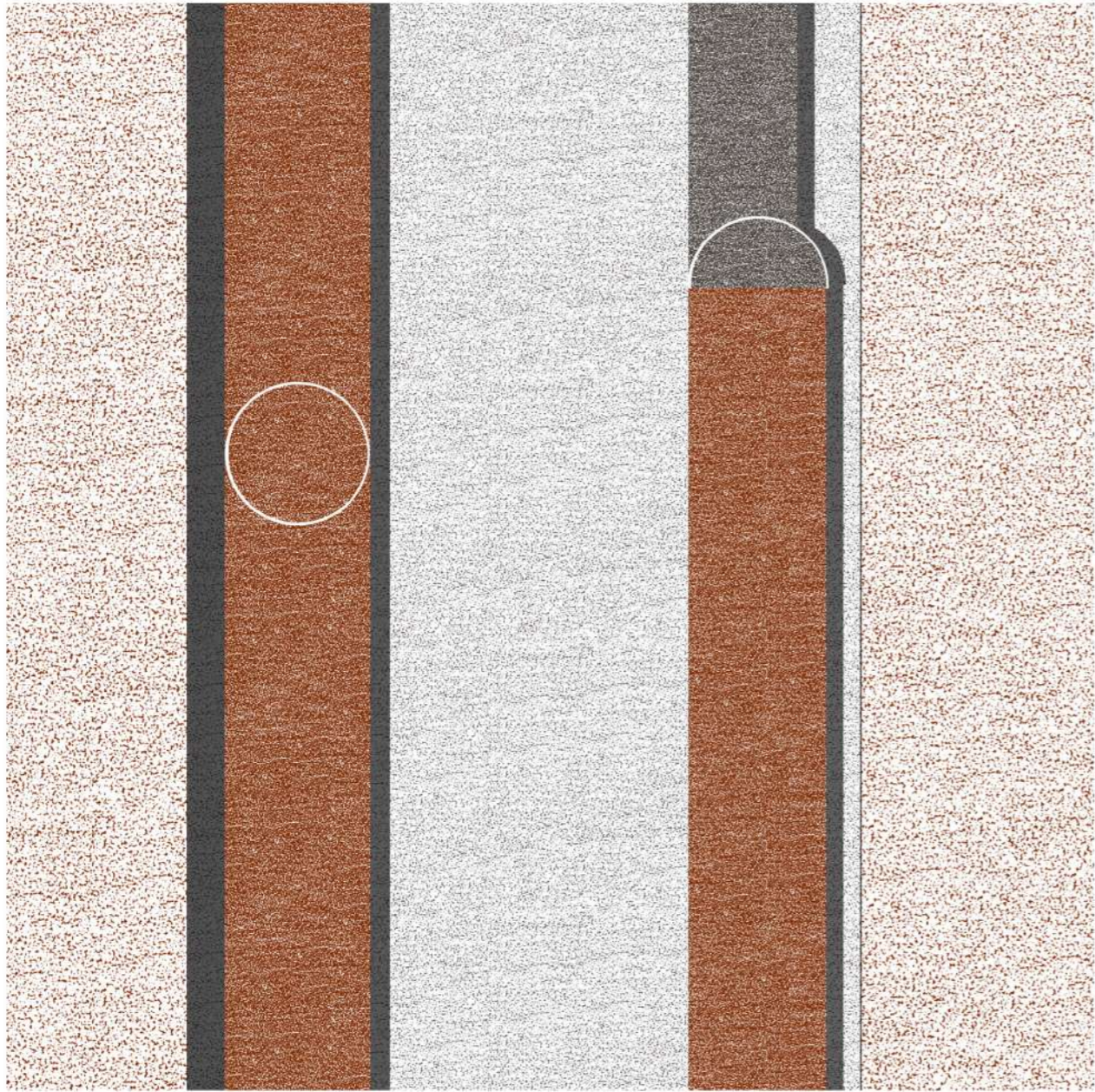


Átfűzés: Ezt a csövet megpróbálták elrejteni a falban, de mégis előbukkant.



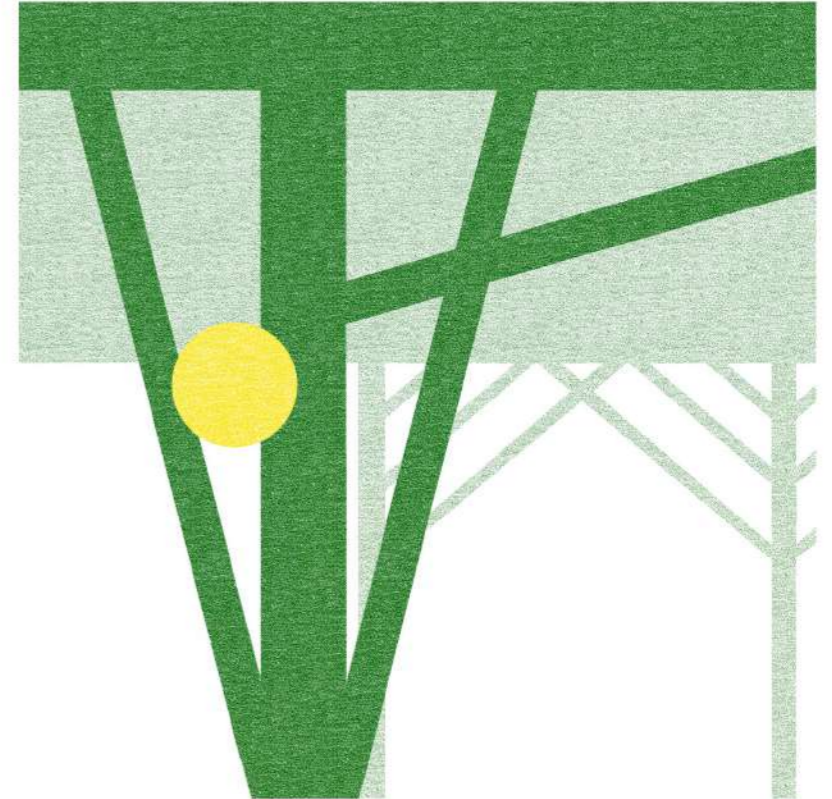
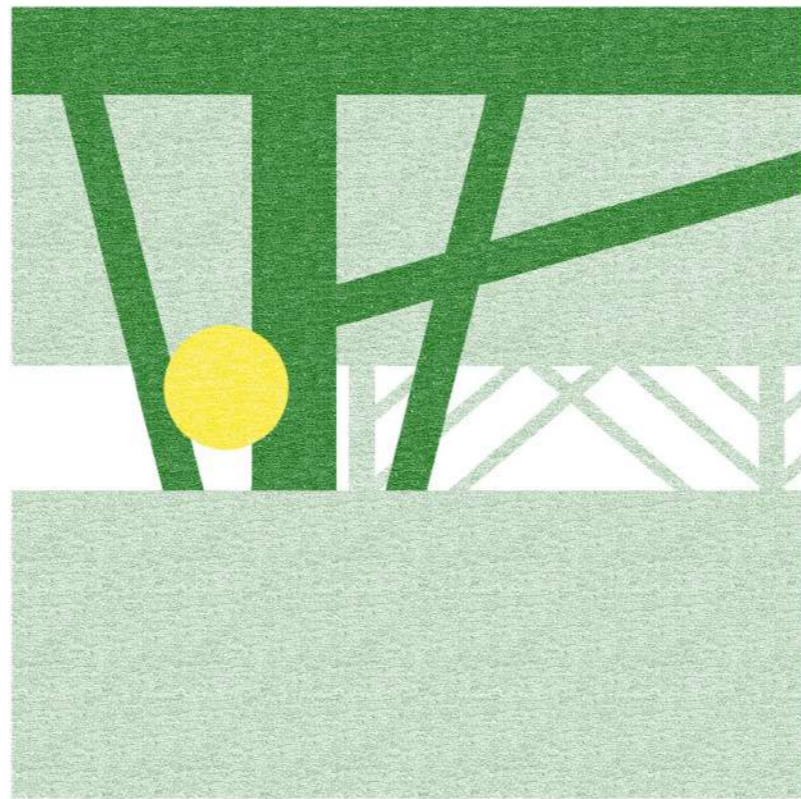
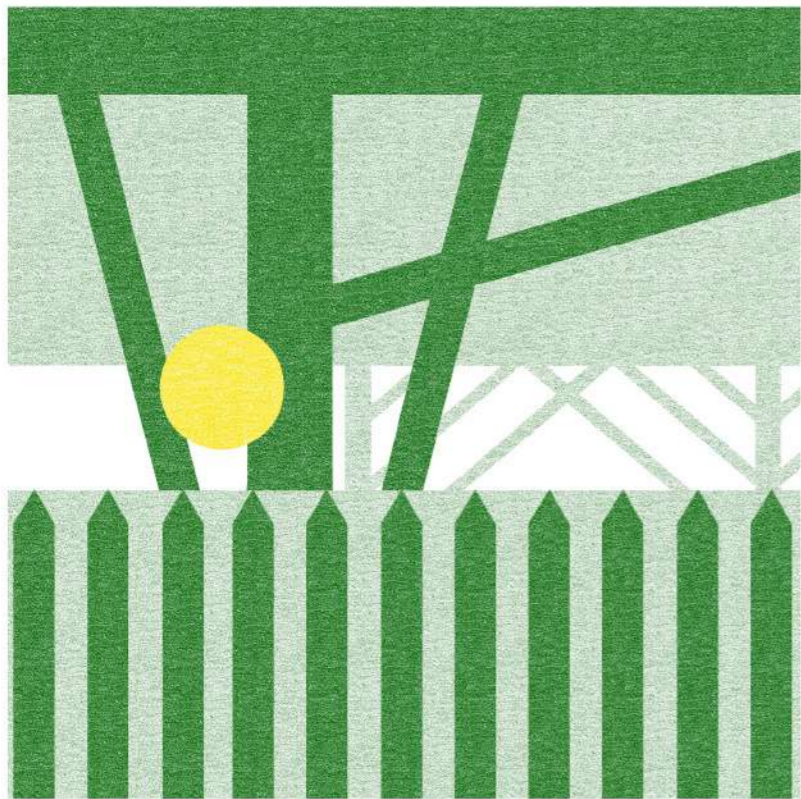


Sajtkrém: A hiánya vagy a jelenléte?





Szöttes: A lécek egybefonódnak.



1



KÉZMŰVES ESZTÉTIKA

TDK 2023

SPONTÁN KOMPOZÍCIÓK
NYOMÁBAN

SZERZŐK
HEGEDŰS ESZTER
NÁDAI HANGA

KONZULENSEK
FALVAI BALÁZS DLA
ÓNODI BETTINA

BME LAKÓÉPÜLETTERVEZÉSI
TANSZÉK, 2023